

**Міжнародний гуманітарний університет
МЕДИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
Циклова комісія зі спеціальності Психологія**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДИТЯЧА ТА ПІДЛІТКОВА ПСИХОЛОГІЯ

**Галузь знань
Спеціальність
Назва освітньої програми
Рівень вищої освіти**

**05 – Соціальні та поведінкові науки
053 – Психологія
Психологія
фаховий передвищий**

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
Викладач, кандидат психологічних наук, доцент, Резнікова Олена Анатоліївна	+380505047993	ereznikova63@gmail.com

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Навчальна дисципліна «Дитяча та підліткова психологія» передбачає забезпечення фахових молодших бакалаврів системою психологічних знань і вмінь, на яких ґрунтується професійна діяльність психолога. У курсі представлено основні теоретичні проблеми та практичні завдання вікової психології, висвітлені ключові питання та теоретичні концепції онтогенезу психіки людини у дитячому та підлітковому віці, подана психологічна характеристика окреслених вікових періодів, що необхідно для практичної роботи психолога.

Засвоєння законів вікового психічного розвитку особистості в дитячому та підлітковому віці дозволить майбутнім фахівцям конструювати ситуації та власні впливи з врахуванням індивідуальних варіантів реалізації цих законів, сприятиме розвитку професійного мислення, психологічної компетентності та рефлексивних здібностей.

Метою дисципліни «Дитяча та підліткова психологія» є формування у майбутніх фахівців цілісного уявлення про психологічні закономірності розвитку особистості в дитячому та підлітковому віці із врахуванням соціальних та освітніх трансформацій.

Передумови для вивчення дисципліни. Вивченню даної дисципліни передують вивчення предметів фахового (передвищого) рівня освіти. Для вивчення даного курсу здобувачам необхідні знання з дисциплін: загальна психологія, історія психології, психодіагностика, основи діяльності психологічної служби.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Дитяча та підліткова психологія» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі у галузі професійної діяльності психолога або у процесі навчання, що передбачає застосування основних психологічних теорій та методів, а також положень і методів інших наук, і характеризується певною невизначеністю умов, нести відповідальність за результати своєї діяльності та контролювати інших осіб у певних ситуаціях.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1. Здатність до врахування суспільно-історичних процесів і закономірностей при здійсненні діяльності.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області основ біології та психофізіології.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, генерувати нові ідеї, виявляти, ставити та вирішувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій для вивчення психологічних особливостей особистості та груп.

СК4. Здатність надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК5. Здатність організовувати та здійснювати психологічно ефективну консультативну діяльність з різними категоріями клієнтів.

СК7. Навички адаптації до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.

СК9. Здатність застосовувати інноваційні цифрові технології, інформаційне та програмне забезпечення для вирішення професійних завдань відповідно до спеціалізації.

СК10. Здатність вибудовувати траєкторію власного кар'єрного та професійного розвитку.

Навчальна дисципліна «Дитяча та підліткова психологія» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПРН), передбачених освітньою програмою:

ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПРН3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань, в тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

ПРН4. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПРН5. Використовувати типові науково-обґрунтовані способи вирішення життєвих проблем та психологічних задач у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати рішення щодо їх розв'язання.

ПРН7. Емпатійно взаємодіяти та вступати у комунікацію, логічно формулювати думку, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості.

ПРН9. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

ПРН10. Знати, розуміти та дотримуватись етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПРН11. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, мати громадянську позицію та високу історико-політичну культуру, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям.

ПРН16. Складати та реалізовувати програми психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор тощо, відповідно до вимог замовника.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

знати:

- основи вікової психології: предмет, методи, основні закономірності, принципи і структуру науки, її сучасні теоретичні концепції;
- загальні закономірності розвитку психіки дитини та підлітка: умови, чинники, рушійні сили; особливості пізнавальних процесів, емоційно-вольової, мотиваційної сфер, індивідуально-психологічних характеристик;

вміти:

- застосовувати отримані знання з дитячої та підліткової психології для організації діяльності і спілкування особистості в різні вікові періоди, для створення умов, що сприяють її конструктивному психічному розвитку;
- враховувати в навчально-виховному процесі сензитивні періоди розвитку дитини і підлітка;
- враховувати вікові особливості дитини в психолого-педагогічній роботі;
- орієнтуватися на нормативи кожного вікового періоду у психодіагностичній та психокорекційній роботі;
- аналізувати витоки психологічних проблем дитини та підлітка.

володіти:

- навичками аналізу наукового змісту, стану розвитку та практичного значення дитячої і підліткової психології;
- навичками здійснення психологічних інтервенцій у профілактиці, збереженні та відновленні психічного здоров'я дитини та підлітка.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття (денне відділення / заочне відділення)			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
4	120	28	28	64	2	4	Обов'язкова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
		лекц.	прак	сам. роб.
Тема 1. Предмет, основні поняття дитячої та підліткової психології	11	2	2	7
Тема 2. Методи дитячої та підліткової психології	11	2	2	7
Тема 3. Концепції психічного розвитку людини	11	2	2	7
Тема 4. Основні закономірності психічного розвитку дитини	12	2	2	8
Тема 5. Психологія немовляти	15	4	4	7
Тема 6. Психологія раннього віку	15	4	4	7
Тема 7. Психологія дошкільного віку	15	4	4	7
Тема 8. Психічний розвиток в молодшому шкільному віці	15	4	4	7
Тема 9. Психологія підліткового віку	15	4	4	7
Усього годин	120	28	28	64
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ - ЕКЗАМЕН				

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Здобувачі фахового передвищого рівня освіти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, здобувачі отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	<p>Тема 1. Предмет і основні поняття дитячої та підліткової психології</p> <p>1. Предмет і завдання дитячої та підліткової психології. Зв'язок дитячої та підліткової психології з іншими науками.</p> <p>2. Виникнення та розвиток дитячої та вікової психології. Дитяча та підліткова психологія в Україні.</p> <p>3. Методологічні основи дитячої та підліткової психології.</p> <p>4. Основні поняття дитячої та підліткової психології.</p>	2	-
2	<p>Тема 2. Методи дитячої та підліткової психології</p> <p>1. Принципи вивчення психіки дитини.</p> <p>2. Класифікація методів дитячої та підліткової психології.</p> <p>3. Методи дослідження когнітивних процесів і особистості дитини.</p> <p>4. Методи вивчення індивідуальних і вікових відмінностей дітей.</p> <p>5. Методи вивчення міжособистісних відносини в різних дитячих групах, взаємини між дітьми і дорослими. психології.</p>	2	-
3	<p>Тема 3. Концепції психічного розвитку людини</p> <p>1. Психоаналітичні теорії психічного розвитку. Психоаналіз дитинства в дослідженнях А. Фрейда, М. Клейна, Д. Віннікотта, Дж. Боулбі, Р. Шпіца. Теорія соціального наочіння.</p> <p>2. Основні підходи до проблеми співвідношення розвитку та навчання. Когнітивний підхід (Ж. Піаже). Теорія розвитку вищих психічних функцій Л. С. Виготського.</p> <p>3. Концепція діалектичного характеру розвитку Г. С. Костюка.</p> <p>4. Концепція вікової періодизації Д. Б. Ельконіна.</p>	2	-
4	<p>Тема 4. Основні закономірності психічного розвитку дитини</p> <p>1. Основні закономірності психічного розвитку та їх систематика. Проблема рушійних сил психічного розвитку дитини.</p> <p>2. Передумови та умови психічного розвитку. Значення внутрішньої позиції для розвитку особистості.</p> <p>3. Поняття про провідні види діяльності та їх значення для психічного розвитку. Поняття вікового новотвору як нового типу будови особистості.</p> <p>4. Вікова періодизація психічного та особистісного розвитку. Основні класифікації вікових періодів: особливості й недоліки.</p>	2	-
5	<p>Тема 5. Психологія немовляти</p> <p>1. Криза народження. Новонародженість: передумови та умови психічного розвитку; безумовні рефлексії та їх значення для розвитку дитини; особливості розвитку органів відчуття; розвиток емоційної сфери; комплекс поживлення.</p> <p>2. Соціальна ситуація розвитку немовляти. Провідний тип діяльності. Емоційно-експресивна функція</p>	4	-

	<p>спілкування та її значення для розвитку немовляти.</p> <p>3. Іграшка як засіб спілкування та психічного розвитку немовляти. Синдром дефіциту спілкування.</p> <p>4. М. И. Лісіна про функцію й форми спілкування у дитячому віці.</p> <p>5. Основні вікові новоутворення: почуття довіри до людини; прямоходіння; початок розуміння мови, предметні маніпуляції.</p> <p>6. Характеристика автономної мови дитини.</p> <p>7. Криза першого року життя та її характеристика.</p>		
6	<p>Тема 6. Психологія раннього віку</p> <p>1. Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку.</p> <p>2. Спілкування дитини раннього віку: спілкування та мова; виникнення прагнення до самостійності; криза у спілкуванні.</p> <p>3. Особливості пізнання в ранньому віці: розвиток предметного сприйняття та наочно-дійового мислення; специфіка розвитку уяви та пам'яті.</p> <p>4. Передумови формування особистості: особливості перших уявлень про себе; постання елементів самосвідомості; виникнення прагнення до емансипації.</p> <p>5. Криза 3-х років.</p> <p>6. Розвиток предметної діяльності; гра та продуктивні види діяльності.</p> <p>7. Основні вікові новоутворення: розвиток мовлення; розвиток знарядцевих дій; розвиток знакової функції свідомості; входження у світ постійних речей.</p> <p>8. Особливості розвитку емоційно-вольової сфери у дітей раннього віку.</p>	4	-
7	<p>Тема 7. Психологія дошкільного віку</p> <p>1. Проблеми психічного розвитку дитини дошкільного віку у працях В. К. Котирло, С. В. Кулачковської, С. О. Ладивір, С. П. Тищенко, О. Л. Кононко, Т. М. Титаренко та ін.</p> <p>2. Особливості спілкування дитини дошкільного віку: з родиною, з однолітками.</p> <p>3. Когнітивний розвиток: практичне оволодіння мовою та її осмислення; опанування логічних форм мислення; особливості розвитку уваги, пам'яті та уяви.</p> <p>4. Дитяча особистість: ім'я та його значущість; роль моральних еталонів у формуванні особистості; формування системи мотивів; особливості розвитку самосвідомості та самооцінки; особливості розвитку почуттів, волі.</p> <p>5. Основні вікові новоутворення: розвиток рефлексії, розвиток знакової функції свідомості, розвиток уявлень про відносність світу постійних речей.</p> <p>6. Предметна діяльність дошкільника. Гра як провідний вид діяльності дошкільника.</p> <p>7. Навчання в дошкільному віці.</p> <p>8. Параметри розвитку дитини дошкільного віку та показники готовності школи</p>	4	-

8	<p>Тема 8. Психічний розвиток в молодшому шкільному віці.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблеми психічного розвитку дитини молодшого шкільного віку у працях І. Д. Беха, М. Т. , С. В. Коробко, Т. В. Косми, С. Д. Максименка та ін. 2. Проблема зміни соціального становища дитини, яка вступила до школи. Особливості взаємин з батьками, з іншими дорослими, з однолітками. 3. Вплив управлінського стилю вчителя на розвиток спілкування дітей. 4. Навчання та виховання в школі як головні умови психічного розвитку молодших школярів. 5. Особливості формування інтелектуальних процесів в умовах навчальної діяльності у школі: вікові особливості та можливості засвоєння й оволодіння знаннями; розвиток сприймання, спостережливості, пам'яті, уваги та уваги. 6. Формування особистості дитини молодшого шкільного віку; особливості розвитку самосвідомості; індивідуальні відмінності в молодшому шкільному віці. 7. Учбова діяльність як провідний вид діяльності молодшого школяра: готовність до школи; загальна характеристика учбової діяльності; формування системи ставлень до школи, до вчителя, до учбових обов'язків; зміна ставлення до навчання впродовж молодшого шкільного віку. Проблема оцінок та оцінювання. 8. Гра, навчання та трудова діяльність в молодшому шкільному віці. 	4	-
9	<p>Тема 9. Психологія підліткового віку</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціальна ситуація особистісного розвитку сучасного підлітка. 2. Розумовий розвиток підлітків: розвиток мовленнєвої діяльності; розвиток вищих психічних функцій (сенсорний розвиток; розвиток мислення, уваги, розвиток сприймання, спостережливості, пам'яті, уваги). 3. Особистість підлітка: зміни в самосвідомості підлітків; індивідуальні відмінності. 4. Психологічна характеристика кризи підліткового віку. Класичні дослідження кризи підліткового віку. Нові тенденції у вивченні отроцтва. Аналіз розвитку особистості підлітка у роботах М. І. Алексєєвої, М. Й. Боришевського, В. О. Татенка, Н. В. Чепелевої та ін. 5. Характеристика новоутворень у підлітковому віці. 6. Особливості учбової та інших видів діяльності в підлітковому віці: стимули та мотиви навчання; формування навчальних мотивів; прийняття моральних норм, правил поведінки та ціннісних орієнтацій. 7. Психологічні особливості трудової діяльності в пубертатному віці. 8. Специфіка взаємовідносин і спілкування підлітків з дорослими і однолітками. Статева ідентифікація. 9. Вікові новоутворення: сенситивність до соціальних явищ; рефлексія на себе та інших; потреба в ідентифікації з однолітками, референтною групою чи кумиром; прагнення до емансипації. 10. Перехід до дорослості. Невирішені проблеми онтогенезу психіки дитини. Акцентуації характеру. 	4	-
	ВСЬОГО	28	-

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота здобувачів фахового передвищого рівня освіти щодо вивчення дисципліни «Дитяча та підліткова психологія» передбачає:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	<p>Тема 1. Предмет, основні поняття дитячої та підліткової психології</p> <p>1. Проаналізувати зміни предмету та структури вікової психології в рамках останніх досягнень науки.</p> <p>2. Підготувати презентацію: «Виникнення та розвиток дитячої та підліткової психології».</p> <p>3. Написати есе: «Важливість знань вікової психології для вчителя».</p> <p>4. Проаналізувати співвідношення понять «розвиток людини», «психічний розвиток», «соціалізація», «виховання», «формування особистості».</p> <p>5. Визначити методологічні основи дитячої та підліткової психології спираючись на роботи Г. О. Балла, І. Д. Бега, С. Д. Максименка, В. А. Роменця, В. О. Татенка, Н. В. Чепелевої та ін.</p>	7	-
2	<p>Тема 2. Методи дитячої та підліткової психології</p> <p>1. Підготувати презентацію: «Принципи вивчення психіки дитини».</p> <p>2. Укласти таблицю: «Класифікація методів дитячої та підліткової психології».</p> <p>3. Проаналізувати методи дослідження когнітивних процесів і особистості дитини.</p> <p>4. Проаналізувати методи вивчення міжособистісні відносини в різних дитячих групах, взаємини між дітьми і дорослими.</p> <p>5. Охарактеризувати специфіку використання експериментальних методів при дослідженні психіки дитини</p>	7	-
3	<p>Тема 3. Концепції психічного розвитку людини</p> <p>1. Порівняти зміст поглядів З. Фрейда та Е. Еріксона на психічний розвиток людини.</p> <p>2. Підготувати презентацію: «Психоаналіз дитинства в дослідженнях А. Фрейд, М. Клейн, Д. Віннікотта, Дж. Боулбі, Р. Шпіца».</p> <p>3. В контексті теорій соціального наочіння визначити роль біологічного та соціального факторів психічного розвитку; роль активності дитини в її психічному розвитку.</p> <p>4. Підготувати реферативне повідомлення: «Концепція діалектичного характеру розвитку Г. С. Костюка».</p> <p>5. Довести актуальність поглядів Л.С. Виготського на психічний розвиток дитини для сьогодення.</p>	7	-

4	<p>Тема 4. Основні закономірності психічного розвитку дитини</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Укласти таблицю: «Основні закономірності психічного розвитку». 2. Проілюструвати взаємозв'язок внутрішніх та зовнішніх суперечностей психічного розвитку; значення внутрішньої позиції для розвитку особистості. 3. Розкрити зміст понять: «провідні види діяльності», «вікові новотвори». 4. Підготувати повідомлення презентацію: «Основні класифікації вікових періодів: особливості й недоліки». 5. Побудувати схему: «Критерії визначення основних періодів індивідуального психічного розвитку». 	8	-
5	<p>Тема 5. Психологія немовляти</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підготувати повідомлення презентацію «Зародження психіки дитини під час її пренатального розвитку». 2. Написати есе: «Криза народження». 3. Надати характеристику новонародженості: передумови та умови психічного розвитку; безумовні рефлекси та їх значення для розвитку дитини; особливості розвитку органів відчуття; розвиток емоційної сфери. 4. Надати характеристику соціальної ситуації розвитку немовляти. 5. Проілюструвати значення емоційно-експресивної функції спілкування для розвитку немовляти. 6. Визначити симптоми синдрому дефіциту спілкування та наслідки для психічного розвитку дитини. 7. Підготувати реферативне повідомлення: «Іграшка як засіб спілкування та психічного розвитку немовляти». 8. Проаналізувати основні вікові новоутворення немовляти: почуття довіри до людини; прямоходіння; початок розуміння мови, предметні маніпуляції. 9. Навести приклади автономної мови дитини. 10. Розробити методичні вказівки для батьків щодо причин кризових явищ першого року життя. 	7	-
6	<p>Тема 6. Психологія раннього віку</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізувати соціальну ситуацію розвитку дитини раннього віку. 2. Підготувати повідомлення презентацію: «Спілкування дитини раннього віку (спілкування та мова; виникнення прагнення до самостійності; криза у спілкуванні)». 3. Побудувати формалізовану схему «Особливості пізнання в ранньому віці» із визначенням специфіки предметного сприйняття, наочно-дійового мислення; специфіки розвитку уяви та пам'яті. 4. Визначити передумови формування особистості дитини раннього віку: особливості перших уявлень про себе; постання елементів самосвідомості; виникнення прагнення до емансипації. 5. Побудувати формалізований психологічний портрет дитини раннього віку. 6. Розкрити значення вікової кризи 3-х років для психічного розвитку дитини, виявляючи її позитивний та негативний вплив. 7. Проаналізувати особливості розвитку предметної діяльності; гри та продуктивних видів діяльності. 8. Розробити методичні вказівки для батьків щодо організації гри та продуктивних видів діяльності дитини раннього віку. 9. Проаналізувати основні вікові новоутворення: розвиток мовлення; розвиток знарядєвих дій; розвиток знакової функції свідомості; входження у світ постійних речей. 	7	-

	10. Визначити особливості розвитку емоційно-вольової сфери у дітей раннього віку та наслідки деформацій окреслених процесів		
7	<p>Тема 7. Психологія дошкільного віку</p> <p>1. Підготувати повідомлення: «Проблематика психічного розвитку дитини дошкільного віку в працях українських науковців».</p> <p>2. Проаналізувати особливості спілкування дитини дошкільного віку: з родиною, з однолітками.</p> <p>3. Побудувати формалізовану схему: «Когнітивний розвиток дитини дошкільного віку» із визначенням таких складових як: практичне оволодіння мовою та її осмислення; опанування логічних форм мислення; особливості розвитку уваги, пам'яті та уяви.</p> <p>4. Проаналізувати основні аспекти розвитку особистості в дошкільному віці: ім'я та його значущість; роль моральних еталонів у формуванні особистості; формування системи мотивів; особливості розвитку самосвідомості та самооцінки; особливості розвитку почуттів, волі.</p> <p>5. Побудувати формалізований психологічний портрет дитини дошкільного віку.</p> <p>6. Проаналізувати основні вікові новоутворення: розвиток рефлексії, розвиток знакової функції свідомості, розвиток уявлень про відносність світу постійних речей.</p> <p>7. Розкрити значення вікової кризи 7-ми років для психічного розвитку дитини, виявляючи її позитивний та негативний вплив.</p> <p>8. Провести порівняльний аналіз розвитку предметної діяльності дитини дошкільного та раннього віку.</p> <p>9. Розробити методичні вказівки для батьків щодо організації гри та продуктивних видів діяльності дитини дошкільного віку.</p> <p>10. Визначити психолого-педагогічні вимоги до організації навчання в дошкільному віці (молодший, середній старший дошкільний вік).</p> <p>11. Укласти таблицю: «Показники готовності дитини до навчання у школі»</p>	7	-
8	<p>Тема 8. Психічний розвиток в молодшому шкільному віці</p> <p>1. Підготувати повідомлення: «Проблематика психічного розвитку дитини молодшого шкільного віку в працях українських науковців».</p> <p>2. Окреслити проблему специфіки взаємин молодшого школяра з вчителем, з батьками, з іншими дорослими, з однолітками.</p> <p>3. Побудувати формалізовану схему формування інтелектуальних процесів молодшого школяра: розвиток сприймання, спостережливості, мислення, пам'яті, уяви та уваги.</p> <p>4. Проаналізувати основні аспекти розвитку особистості в молодшому шкільному віці.</p> <p>5. Підготувати повідомлення: «Учбова діяльність як провідний вид діяльності молодшого школяра» із визначенням таких аспектів як: загальна характеристика учбової діяльності; формування системи ставлень до школи, до вчителя, до учбових обов'язків.</p> <p>6. Окреслити проблему оцінок та оцінювання в молодшому шкільному віці.</p> <p>7. Побудувати формалізовану схему: «Гра, навчання та трудова діяльність в молодшому шкільному віці».</p> <p>8. Підготувати повідомлення: «Початкова шкільна дезадаптація: причини, вияви та способи усунення»,</p>	7	-

	«Родина як фактор соціалізації молодшого школяра». 9. Проаналізувати типові емоційно-поведінкові порушення дітей молодшого шкільного віку. 10. Визначити зміст та механізми формування новоутворень пізнавальної сфери учня початкової школи.		
9	Тема 9. Психологія підліткового віку 1. Побудувати формалізовану схему: «Розумовий розвиток підлітків» із урахуванням таких аспектів як: розвиток мовленнєвої діяльності; розвиток вищих психічних функцій (сенсорний розвиток; розвиток мислення, уваги, розвиток сприймання, спостережливості, пам'яті, уяви). 2. Проаналізувати основні аспекти розвитку особистості в підлітковому віці. 3. Розкрити значення підліткової кризи для психічного розвитку дитини, виявляючи її позитивний та негативний вплив 4. Підготувати повідомлення: «Класичні дослідження кризи підліткового віку», «Аналіз розвитку особистості підлітка у роботах українських науковців». 5. Надати характеристику провідної діяльності та основних новоутворень у підлітковому віці. 6. Побудувати формалізовану схему: «Особливості учбової та інших видів діяльності в підлітковому віці» із урахуванням таких аспектів як: стимули та мотиви навчання; формування навчальних мотивів; прийняття моральних норм, правил поведінки та ціннісних орієнтацій. 7. Визначити психологічні особливості трудової діяльності в пубертатному віці. 8. Визначити специфіку взаємовідносин і спілкування підлітків з дорослими і однолітками. 9. Підготувати повідомлення: «Статеві ідентифікація у підлітковому віці». 10. Проаналізувати вікові новоутворення: сенситивність до соціальних явищ; рефлексія на себе та інших; потреба в ідентифікації з однолітками, референтною групою чи кумиром; прагнення до емансипації.	7	-
10	Всього	64	-

8. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення заліку.	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, реферати, усне повідомлення, індивідуальне опитування; тестовий контроль знань, робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, залік
--	--

Питання до екзамену

1. Предмет і завдання дитячої та підліткової психології. Виникнення та розвиток дитячої та вікової психології.
2. Зародження знань щодо психічного розвитку дитини у філософії та природознавстві. Дитяча та підліткова психологія в Радянському Союзі. Дитяча та підліткова психологія в Україні.
3. Методологічні основи дитячої та підліткової психології у роботах Г. О. Балла, І. Д. Беха, С. Д. Максименка, В. А. Роменця, В. О. Татенка, Н. В. Чепелевої та ін.
4. Зв'язок дитячої та підліткової психології з іншими науками. Основні поняття дитячої та підліткової психології.
5. Принципи вивчення психіки дитини.
6. Класифікація методів дитячої та підліткової психології.
7. Методи дослідження когнітивних процесів і особистості дитини.
8. Методи вивчення індивідуальних і вікових відмінностей дітей.
9. Методи вивчення міжособистісних відносин в різних дитячих групах, взаємини між дітьми і дорослими.
10. Спостереження як метод дитячої та підліткової психології. Опитування.
11. Експеримент. Зрізи. Метод поздовжніх (лонгітюдних) зрізів.
12. Тестування. Бесіда. Анкетування. Аналіз продуктів діяльності.
13. Основні теорії психічного розвитку.
14. Біогенетичні підходи до дослідження психіки дитини.
15. Психоаналітичні теорії психічного розвитку. Психоаналіз дитинства в дослідженнях А. Фрейд, М. Клейн, Д. Віннікотта, Дж. Боулбі, Р. Шпіца.
16. Розуміння психічного розвитку в теорії соціального наочіння.
17. Розуміння психічного розвитку в когнітивному підході (Ж. Піаже).
18. Концепція діалектичного характеру розвитку Г. С. Костюка.
19. Теорія розвитку вищих психічних функцій Л. С. Виготського.
20. Концепція вікової періодизації Д. Б. Ельконіна.
21. Основні підходи до проблеми співвідношення розвитку та навчання.
22. Основні закономірності психічного розвитку та їх систематика.
23. Проблема рушійних сил психічного розвитку дитини. Передумови та умови психічного розвитку. Значення внутрішньої позиції для розвитку особистості.
24. Поняття про провідні види діяльності та їх значення для психічного розвитку.
25. Поняття вікового новотвору як нового типу будови особистості.
26. Вікова періодизація психічного та особистісного розвитку. Критерії визначення основних періодів індивідуального психічного розвитку. Відносність границь вікових періодів.
27. Основні класифікації вікових періодів: особливості й недоліки.
28. Криза народження. Новонародженість: передумови та умови психічного розвитку; безумовні рефлекси та їх значення для розвитку дитини; особливості розвитку органів відчуття; розвиток емоційної сфери; комплекс поживлення.
29. Соціальна ситуація розвитку немовляти. Провідний тип діяльності.
30. Емоційно-експресивна функція спілкування та її значення для розвитку немовляти.

31. Іграшка як засіб спілкування та психічного розвитку немовляти.
32. Синдром дефіциту спілкування у віці немовляти та його наслідки.
33. М. І. Лісіна про функцію й форми спілкування у дитячому віці.
34. Основні вікові новоутворення немовля: почуття довіри до людини; прямоходіння; початок розуміння мови, предметні маніпуляції.
35. Характеристика автономної мови дитини.
36. Криза першого року життя та її характеристика.
37. Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку.
38. Спілкування дитини раннього віку: спілкування та мова; виникнення прагнення до самостійності; криза у спілкуванні.
39. Особливості пізнання в ранньому віці: розвиток предметного сприйняття та наочно-дійового мислення; специфіка розвитку уяви та пам'яті.
40. Передумови формування особистості дитини раннього віку: особливості перших уявлень про себе; постання елементів самосвідомості; виникнення прагнення до емансипації.
41. Психологічний зміст кризи 3-х років.
42. Розвиток предметної діяльності в ранньому віці; гра та продуктивні види діяльності.
43. Основні вікові новоутворення в ранньому віці: розвиток мовлення; розвиток знарядєвих дій; розвиток знакової функції свідомості; входження у світ постійних речей.
44. Розвиток емоційно-вольової сфери у дітей раннього віку.
45. Проблеми психічного розвитку дитини дошкільного віку у працях В. К. Котирло, С. В. Кулачковської, С. О. Ладивір, С. П. Тищенко, О. Л. Кононко, Т. М. Титаренко та ін.
46. Особливості спілкування у дошкільному віці: з родиною, з однолітками.
47. Когнітивний розвиток у дошкільному віці: практичне оволодіння мовою та її осмислення; опанування логічних форм мислення; особливості розвитку уваги, пам'яті та уяви.
48. Особистість дошкільника: ім'я та його значущість; роль моральних еталонів у формуванні особистості; формування системи мотивів; особливості розвитку самосвідомості та самооцінки; особливості розвитку почуттів, волі.
49. Основні вікові новоутворення дошкільника: розвиток рефлексії, розвиток знакової функції свідомості, розвиток уявлень про відносність світу постійних речей.
50. Психологічні особливості предметної діяльності дошкільника.
51. Гра як провідний вид діяльності дошкільника.
52. Навчання в дошкільному віці.
53. Показники готовності дитини дошкільного віку до навчання у школі.
54. Проблеми психічного розвитку дитини молодшого шкільного віку у працях українських дослідників.
55. Проблема зміни соціального становища дитини, яка вступила до школи.
56. Особливості взаємин дитини дошкільного віку з батьками, з іншими дорослими, з однолітками.
57. Вплив управлінського стилю вчителя, батьків на психічний розвиток дитини.
58. Навчання та виховання в школі як головні умови психічного розвитку молодших школярів.
59. Особливості формування інтелектуальних процесів в умовах навчальної діяльності у школі: вікові особливості та можливості засвоєння й оволодіння знаннями; розвиток сприймання, спостережливості, пам'яті, уяви та уваги.

60. Формування особистості дитини молодшого шкільного віку особливості розвитку самосвідомості; індивідуальні відмінності в молодшому шкільному віці.
61. Учбова діяльність як провідний вид діяльності молодшого школяра: загальна характеристика учбової діяльності; формування системи ставлень до школи, до вчителя, до учбових обов'язків; зміна ставлення до навчання впродовж молодшого шкільного віку. Проблема оцінок та оцінювання.
62. Гра, навчання та трудова діяльність в молодшому шкільному віці.
63. Розумовий розвиток підлітків: розвиток мовленнєвої діяльності; розвиток вищих психічних функцій (сенсорний розвиток; розвиток мислення, уваги, розвиток сприймання, спостережливості, пам'яті, уяви).
64. Особистість підлітка: зміни в самосвідомості; індивідуальні відмінності.
65. Психологічна характеристика кризи підліткового віку. Класичні дослідження кризи підліткового віку. Нові тенденції у вивченні отроцтва.
66. Аналіз розвитку особистості підлітка у роботах українських дослідників.
67. Характеристика новоутворень у підлітковому віці.
68. Провідна діяльність у підлітковому віці та її характеристика.
69. Особливості учбової та інших видів діяльності в підлітковому віці: стимули та мотиви навчання; формування навчальних мотивів; прийняття моральних норм, правил поведінки та ціннісних орієнтацій.
70. Зміна ставлення до навчання впродовж підліткового віку.
71. Психологічні особливості трудової діяльності в пубертатному віці.
72. Специфіка взаємовідносин і спілкування підлітків з дорослими і однолітками.
73. Статева ідентифікація в підлітковому віці.
74. Вікові новоутворення підліткового віку: сенситивність до соціальних явищ; рефлексія на себе та інших; потреба в ідентифікації з однолітками, референтною групою чи кумиром; прагнення до емансипації.
75. Акцентуації характеру в підлітковому віці як результат невирішених проблем онтогенезу психіки дитини.

9. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ

Денна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота здобувача)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен			50
Всього балів			100

Заочна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі здобувачами

Систематичність і активність роботи під час аудиторних занять			
1.1. Підготовка до аудиторних занять	Відповідно до розкладу	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час аудиторних занять	15
За виконання контрольних робіт (завдань)			
1.2. Підготовка контрольних робіт	-//-	Перевірка контрольних робіт (завдань)	15
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.3. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ² , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота здобувача)			
2.1. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе) під час ІКР	5
2.3. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль залік			50
Всього балів підсумкової оцінки			100

10. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- **«відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів.** Здобувач виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів.** Здобувач володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою,

² Індивідуально-консультативна робота викладача зі здобувачами

проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів.** Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

- **«задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів.** Здобувач був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- **«задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів.** Здобувач був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- **«незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» Fx – від 35 до 59 балів.** Здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- **«незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів.** Здобувач не володіє навчальним матеріалом.

ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗА РІЗНИМИ ШКАЛАМИ

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	не зараховано
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	Fx	незадовільно	
1-34 (2)	F		

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / Скрипченко О.В. та ін. Київ : Каравела, 2019. 400 с.
2. Кацавець Р.С. Вікова психологія: навч. посіб. Київ: Алерта, 2019. 112 с.
3. Кутишенко В.П. Вікова і педагогічна психологія : навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 128 с.
4. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навч. посіб. 3-тє видання, перероблене, доповнене (ВЦ “Академія”). К.: Альма-матер, 2017. 384 с.

Допоміжна

1. Видра О. Вікова і педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 112 с.
2. Гірняк А. Психологічна діагностика міжособистісної взаємодії засобами соціометричного опитування // Психологія і суспільство. 2019. № 3-4. С. 138-147.
3. Карпенко Є. В. Вікова та педагогічна психологія: Актуальні студії сучасних українських учених : навч. посіб. Дрогобич: Посвіт, 2014. 152 с.
4. Поліщук В. Криза 7 років: феноменологія, проблеми : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2018. 112 с.
5. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник. Київ : Каравела, 2014. 328 с.
6. Шамне А.В. Теорія та практика психосоціального розвитку у підлітково-юнацькому віці : монографія. Київ : ТОВ «Інтерсервіс», 2015. 488 с.

Інформаційні ресурси

1. 1 Законодавство України – <https://rada.gov.ua/news/zak>
2. Наукова періодика України – <http://nbuv.gov.ua/taxonomy/term/334> –.
3. Електронні підручники онлайн «Педагогіка і психологія» – <http://chitalka.info/psy.html>.
4. Вісник психології і соціальної педагогіки – <http://psych.kiev.ua/nma-referats/flarefers/lang-1/referat-109/referatpart-4/index.html> –.
5. Пошукова система Google. — <http://www.google.com>.
6. Національна парламентська бібліотека України – nplu.kiev.ua
7. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського – nbuv.gov.ua
8. Державна науково-медична бібліотека України – ukrlibworld.kiev.ua/med4.gntb.n-t.org
9. Публічна бібліотека імені Лесі Українки (Київ) – lucl.lucl.kiev.ua.ukrbook.net
10. Українська електронна бібліотека – lib.com.ua -